

Věda žije!

„Moderní život na nás žádá vědomosti, kterých nemáme; užíváme věci, kterým nerozumíme; zasahujeme do dějů, o kterých nevíme skoro nic. Stát za nás a v našem jménu hospodář s výchovou, s hygienou, s technikou, s právními pojmy i se samotnou vědou; a my o nich neznáme nic nebo skoro nic. Jsme povoláni kontrolovat věci, o kterých jsme informováni málo nebo špatně. Nikdy v dějinách světa nebylo tolik možností a tak naléhavá potřeba univerzálního vzdělání; a právě v té době selháváme my a selhává i věda, která nám to vzdělání má dát. Vědění nebude k ničemu, nebude-li stále a pozorně obraceno v obecné vzdělání. Má-li věda vyvádět lidi nejenom z jejich nevědomosti, ale i z mezí jejich životní specializace, musí začít sama u sebe; musí hledat cesty k tomu, aby nezůstala jen profesí odborníků, nýbrž znovu se stávala součástí kultury. Dřív se tomu říkalo popularizace vědy; to znamená, že se věda snažila být populární a zábavná. Dnes jde o něco víc: aby věda byla dělná a životně aktivní, aby pomáhala utvářet život a odpovídat na jeho otázky; pročež rekneme tomu raději demokratizace vědy.“¹

Tři čtvrtě století uplynulo, a Čapkova slova stále platí. Rozvinuli jsme způsoby, jak pracovat s daty, která nemusíme mít v hlavě. Ke klasickým encyklopediím přibyla Wikipedie, Google a počítačové databáze s důmyslnými metodami dobývání dat, a přece jsme nuceni zaměřovat se na čím dál menší zlomky vědění. V dnešní době vědci běžně sledují v úzce specializovaných oborech tisíce publikací ročně a desítky jich sami produkují. Tato čísla se neustále zvyšují, stejně jako se stále zefektivňují nástroje přístupu k těmto informačním zdrojům. Společnost však čím dál více postrádá osobnosti schopné dávat srozumitelné a přitom správné odpovědi na důležité otázky. Jejich místo si osobují šarlatánští obchodníci s jednoduchými odpověďmi na všechno. Čím dál častěji se setkáváme s „demokratizací“ vědy tím, že veřejnost anebo kabinet jejich vyvolených zástupců rozhodují, čím se věda má a smí zabývat. Občas se nám věda „demokratizuje“ i tak,

že odborníci namísto bádání zaujmají jen stanoviska. Místo vědy dělné a tvůrčí je spíše žádána věda námezdní, věda montující laciné inovace jako výrobky na běžícím pásu. Vyznavači kultu peněz požadují, aby věda dělala peníze, anebo si na žádné nedělala nárok. Tedy, co vlastně dělá věda, když nepřináší okamžitý zisk? Čím je nám užitečná? Proč bychom si místo její podpory neměli postavit třeba kus nové dálnice?

Přestože málokdo veřejně pochybuje, že věda je klíčovou součástí dnešní společnosti, nelze spoléhat na to, že dostatečný prostor pro vědecké bádání je již předem zaručen osvícenou přízní kulturní společnosti. Ukazuje se, že musí být neustále budován a obhajován, že jeho vymezení musí vycházet z aktivní komunikace vědecké obce s veřejností.

V tomto prostředí přišlo na svět Fórum Věda žije! Sdružili se v něm převážně mladí vědeckí pracovníci, když krize české vědní politiky a financování vědy bezprostředně ohrozila existenci Akademie věd. Tato krize však nedopadá pouze na Akademii, ale postihuje celý systém hodnot vědecké práce, včetně vysokoškolského vzdělávání. Na konci roku 2009 se proto Fórum Věda žije! transformovalo v občanské sdružení, jehož cílem je podpořit komunikaci mezi vědci, vládními a nevládními organizacemi a veřejností, podněcovat otevřenou diskusi o vědní politice a reformě vědy a výzkumu v ČR a popularizovat výsledky vědecké práce. Věříme, že právě posílení tohoto dialogu je cesta k transparentnímu a kvalifikovanému rozhodování ve vědní politice. Vynasnažíme se, aby Fórum Věda žije! úspěšně pokračovalo na této cestě.

Jan Macháček
Marek Piliarik

LITERATURA

1. Čapek K.: Věda a život, listopad 1934.